

Datum van
inontvangstneming

:

03/04/2017

Zaak C-94/17

Samenvatting van het verzoek om een prejudiciële beslissing overeenkomstig artikel 98, lid 1, van het Reglement voor de procesvoering van het Hof van Justitie

Datum van indiening:

23 februari 2017

Verwijzende rechter:

Tribunal Supremo (Spanje)

Datum van de verwijzingsbeslissing:

22 februari 2017

Eiser tot cassatie:

██

Verweerster in cassatie:

Banco de Sabadell, S.A.

Voorwerp van de procedure in het hoofdgeding

Cassatieberoep waarin in geding is welke gevolgen zijn verbonden aan de op oneerlijkheid gebaseerde vernietiging van een verdragingsrentebeding dat is opgenomen in een met een consument gesloten hypothecaire leningsovereenkomst

Voorwerp en rechtsgrondslag van het verzoek om een prejudiciële beslissing

Mogelijkheid voor de nationale rechter die een verdragingsrentebeding vernietigt omdat dat beding oneerlijk is, om in het licht van richtlijn 93/13/EEG van de Raad van 5 april 1993 betreffende oneerlijke bedingen in consumentenovereenkomsten (PB 1993, L 95, blz. 29; hierna: „richtlijn 93/13”) te gelasten dat geen verdragingsrente, maar wel gewone rente wordt betaald. Subsidiair rijst de vraag of de nationale rechter dan andere gevolgen, zoals het niet vragen van rente (normale of verdragingsrente), dient te verbinden aan de vernietiging.

Rechtsgrondslag: artikel 267 VWEU en, voor het verzoek om behandeling volgens de versnelde procedure vanwege het gevaar dat de betrokkenen hun woning verliezen, artikel 105 van het Reglement voor de procesvoering van het Hof van Justitie

Prejudiciële vragen

- 1) Verzetten artikel 3, gelezen in samenhang met [punt 1, onder e), van de bijlage], en artikel 4, lid 1, van richtlijn 93/13 zich tegen rechtspraak volgens welke bij het in een leningsovereenkomst opgenomen verdragingsrentebeding in de vorm van een verhoging van de in de overeenkomst vastgelegde normale jaarrente met meer dan 2 % sprake is van een onevenredig hoge schadevergoeding die wordt opgelegd aan de consument die een betalingsachterstand oploopt, en daarmee van een oneerlijk beding?
- 2) Verzetten artikel 3, gelezen in samenhang met [punt 1, onder e), van de bijlage], artikel 4, lid 1, artikel 6, lid 1, en artikel 7, lid 1, van richtlijn 93/13 zich tegen rechtspraak volgens welke bij de toetsing of een in een leningsovereenkomst opgenomen verdragingsrentebeding oneerlijk is, moet worden nagegaan of bij de verhoging die de verdragingsrente inhoudt ten opzichte van de normale rente, sprake is van een „onevenredig hoge schadevergoeding die wordt opgelegd aan de consument die zijn verbintenissen niet nakomt”, en de vaststelling dat het beding oneerlijk is tot gevolg heeft dat die verhoging geheel wordt geschrapt en dus alleen nog normale rente verschuldigd is totdat de lening is afgelost?
- 3) Indien de tweede vraag bevestigend wordt beantwoord: wil sprake zijn van verenigbaarheid met richtlijn 93/13, dient de vaststelling dat een verdragingsrentebeding nietig is omdat het oneerlijk is, dan andere gevolgen te hebben, zoals het geheel schrappen van de normale en de verdragingsrente wanneer een leningnemer zich niet houdt aan zijn verplichting om binnen de in de overeenkomst genoemde termijnen de kosten van de lening te betalen, of het verschuldigd zijn van de wettelijke rente?

Aangevoerde bepalingen van Unierecht

Artikel 3, gelezen in samenhang met punt 1, onder e) van de bijlage, en artikel 4, lid 1, van richtlijn 93/13, welke artikelen de criteria bevatten aan de hand waarvan kan worden bepaald of een beding waarover niet is onderhandeld, en specifiek een verdragingsrentebeding, oneerlijk is. Artikel 6, lid 1, en artikel 7, lid 1, van die richtlijn, die bepalen welke gevolgen zijn verbonden aan de omstandigheid dat het beding waarover niet is onderhandeld, oneerlijk wordt verklaard.

Aangevoerde bepalingen van nationaal recht

Artikel 85, lid 6, van de Texto Refundido de la Ley General para la Defensa de los Consumidores y Usuarios (gecodeerde tekst van de algemene wet ter bescherming van consumenten en gebruikers; hierna: „TRLUCU”), artikel 1108 van de Código Civil (burgerlijk wetboek), artikel 114 van de Ley Hipotecaria (hypotheekwet), artikel 20, lid 4, van de Ley de contratos de crédito al consumo (wet op het consumentenkrediet). Deze bepalingen komen kort aan bod in het betreffende deel van de uiteenzetting van de motivering van de verwijzing.

Korte uiteenzetting van de feiten en de procedure in het hoofdgeding

- 1 Op 11 januari 1999 verstrekke de Banco Ahorros del Mediterráneo (thans Banco de Sabadell, S.A.; hierna: „bank”) een lening met hypothecaire zekerheid aan [REDACTED] ter financiering van diens gezinswoning. Het betrof een lening van 17 633,70 EUR, die in 20 jaar moest worden terugbetaald middels maandelijkse betalingen.
- 2 De aanvankelijk overeengekomen jaarrente bedroeg 5,5 % en werd na het eerste jaar variabel. Toen de leningnemer begon achter te lopen met zijn maandelijkse betalingen, bedroeg de jaarrente 4,75 %.
- 3 Volgens de zesde bepaling van de overeenkomst diende bij gemiste aflossingen op de lening een jaarlijkse vertragingsrente van 25 % te worden betaald.
- 4 De consument-leningnemer stelde tegen de bank-leninggever een vordering in tot vernietiging van een aantal bepalingen, waaronder het vertragingsrentebeding, vanwege de oneerlijkheid van die bepalingen.
- 5 Zowel de Juzgado de Primera Instancia (rechter in eerste aanleg) als de Audiencia Provincial de Alicante (rechter in tweede aanleg), bij de behandeling van het hoger beroep, verklaarde dat het vertragingsrentebeding oneerlijk was en verlaagde de hoogte van de vertragingsrente tot driemaal de wettelijk verschuldigde rente, het in artikel 114, lid 3, van de hypotheekwet genoemde maximumbedrag.
- 6 De consument is in cassatieberoep gegaan bij de Tribunal Supremo (hoogste rechter; hierna: „TS”), stellende dat de uitspraak van de Audiencia Provincial zich niet verdraagt met artikel 6, lid 1, en artikel 7, lid 1, van richtlijn 93/13 en dat generlei rente verschuldigd is over de lening sedert een betalingsachterstand is opgelopen.

Voornaamste argumenten van partijen in het hoofdgeding

- 7 Volgens eiser tot cassatie (de consument) is over de lening geen rente, van welke soort dan ook, meer verschuldigd als het verdragingsrentebeding oneerlijk wordt verklaard.
- 8 De bank erkent dat het verdragingsrentebeding is vernietigd, maar betoogt, anders dan eiser tot cassatie, dat nog steeds normale rente moet worden betaald.

Korte uiteenzetting van de motivering van de verwijzing

- 9 In het verzoek om een prejudiciële beslissing komen twee aspecten aan bod: a) welke maatstaven moeten worden gehanteerd bij de beoordeling van de vraag of een verdragingsrentebeding oneerlijk is?, en b) welke gevolgen zijn verbonden aan de op oneerlijkheid gebaseerde vernietiging van een dergelijk beding?
- 10 In de gegeven toelichting wijst de TS er om te beginnen op dat deze twee aspecten in de rechtspraak uiteenlopend worden behandeld en wordt vervolgens de maatstaf besproken waarmee de TS wil komen tot één aanpak. Daarna wordt aangegeven dat na de desbetreffende uitspraken verschillende Spaanse rechters de zienswijze van de TS ter discussie hebben gesteld in bij het HvJ EU ingediende verzoeken om een prejudiciële beslissing, en wordt de litigieuze zienswijze toegelicht en verdedigd. Ten slotte legt de TS, voor het geval dat het HvJ EU het niet eens is met de zienswijze van de TS, subsidiair een prejudiciële vraag voor, welke vraag kort wordt onderbouwd.

Achtergrond van de vraag omtrent de te hanteren maatstaven bij de beoordeling of een verdragingsrentebeding oneerlijk is

- 11 Volgens artikel 85, lid 6, TRLCU zijn in beginsel oneerlijk „[b]edingen waarbij een onevenredig hoge schadevergoeding wordt opgelegd aan de consument of de gebruiker die niet aan zijn verplichtingen voldoet”. In deze bepaling wordt punt 1, onder e), van de bijlage bij richtlijn 93/13, gelezen in samenhang met artikel 3 van die richtlijn, omgezet, met als specifiek kenmerk dat dergelijke bedingen naar Spaans recht steeds oneerlijk zijn.
- 12 In Spanje bestaat er, anders dan in andere lidstaten van de Europese Unie, geen algemene wettelijke bovengrens voor verdragingsrente in aan consumenten verstrekte leningen. Volgens artikel 1108 van het burgerlijk wetboek wordt de verdragingsrente overeengekomen tussen partijen en wordt als er geen overeenkomst is de wettelijke rente gehanteerd, die jaarlijks bij wet wordt vastgesteld (in de meest recente jaren is sprake van een schommeling van de wettelijke jaarrente tussen 3 % en 5,5 %). De overeengekomen verdragingsrente bij – persoonlijke en hypothecaire – leningen aan consumenten lag in Spanje doorgaans heel hoog. Vaak bedroeg de jaarlijkse verdragingsrente meer dan 20 %

Achtergrond van de vraag omtrent de te verbinden gevolgen aan de op oneerlijkheid gebaseerde vernietiging van een verdragingsrentebeding

- 17 Ook uiteenlopend zijn de gevolgen die de verschillende rechters verbinden aan de omstandigheid dat een verdragingsrentebeding oneerlijk wordt verklaard. Ten aanzien van de situatie waarin een schuldenaar zijn verplichtingen niet nakomt: a) zijn sommige rechters van oordeel dat over de lening geen rente meer verschuldigd is, ongeacht of het gaat om normale rente of verdragingsrente; b) oordelen andere rechters dat de over de lening verschuldigde verdragingsrente de wettelijke rente is, dan wel de aan de hand van een ander criterium bepaalde rente (zoals de rente als bedoeld in artikel 20, lid 4, van de wet op het consumentenkrediet of in artikel 114, lid 3, van de hypotheekwet), en c) komen andere rechters tot het oordeel dat alleen nog normale rente moet worden betaald.

Zienswijze van de TS met betrekking tot voorgaande aspecten

Maatstaven ter beoordeling van de oneerlijkheid van een beding

- 18 In de uitspraken van de TS zijn de in de jurisprudentie van het HvJ EU² ontwikkelde criteria gehanteerd. Zo is gekeken naar de toepasselijke nationale regelgeving indien in de overeenkomst niets was vastgesteld: de wettelijke rente die door de overheid wordt vastgesteld voor de toepassing van artikel 1108 van het burgerlijk wetboek, de rente die geldt in bepaalde specifieke gevallen in de wet op het consumentenkrediet, de hypotheekwet, de Ley del Contrato de Seguro (wet op de verzekeringsovereenkomst) en de Ley de medidas de lucha contra la morosidad en las operaciones comerciales (wet houdende maatregelen ter bestrijding van betalingsachterstand bij handelstransacties), en de procedurele verdragingsrente als bedoeld in de Ley de Enjuiciamiento Civil (wet op de burgerlijke rechtsvordering).
- 19 Ook is nagegaan of de leninggever er redelijkerwijs van mocht uitgaan dat de consument met het verdragingsrentebeding zou hebben ingestemd als daarover afzonderlijk en op eerlijke en billijke wijze was onderhandeld. Uit ervaring blijkt dat bij leningen waarover tussen partijen is onderhandeld, de verdragingsrente een verhoging van de overeengekomen normale rente met enkele procenten inhoudt.
- 20 Op basis hiervan is de TS van oordeel dat, wil geen sprake zijn van oneerlijkheid, de verdragingsrente die is vastgelegd in een beding waarover niet is onderhandeld, slechts een aantal extra procenten mag bedragen, namelijk niet meer dan 2 % bovenop de normale rente die is overeengekomen, aangezien i) anders zonder

² Met name arresten van 14 juni 2012, Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349; 14 maart 2013, Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164; 30 mei 2013, Asbeek Brusse en de Man Garabito, C-488/11, EU:C:2013:341; 30 april 2014, Kásler en Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, en 21 januari 2015, Unicaja Banco en Caixabank, C-482/13, C-484/13, C-485/13 en C-487/13, EU:C:2015:21, alsmede beschikkingen van 11 juni 2015, Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, C-602/13, niet gepubliceerd, EU:C:2015:397; 8 juli 2015, Banco Grupo Cajatres, C-90/14, EU:C:2015:465, en 17 maart 2016, Ibercaja Banco, C-613/15, EU:C:2016:195.

██████████

onderbouwing sprake zou zijn van grote verschillen met de percentages die in de wet worden genoemd voor situaties waarin niets is overeengekomen, en een onevenredig hoge schadevergoeding zou worden opgelegd aan de consument die niet aan zijn verplichtingen voldoet, en ii) de leninggever of ondernemer niet redelijkerwijs ervan mag uitgaan dat de consument zou instemmen met een verdragingsrentebeding waarbij het percentage hoger ligt dan het gangbare percentage in overeenkomsten waarover is onderhandeld, wanneer over dat beding afzonderlijk en op eerlijke en billijke wijze wordt onderhandeld.

Gevolgen van de vernietiging

- 21 De TS wijst erop dat het HvJ EU³ uit de bewoordingen van artikel 6, lid 1, en artikel 7, lid 1, van richtlijn 93/13 heeft afgeleid dat de nationale rechter een oneerlijk contractueel beding buiten toepassing dient te laten, zodat het geen dwingende gevolgen heeft voor de consument, maar dat de rechter niet bevoegd is om de inhoud daarvan te herzien. De overeenkomst moet in beginsel, zonder andere wijzigingen dan de schrapping van de oneerlijke bedingen, voortbestaan voor zover volgens de regels van nationaal recht dat voortbestaan van de overeenkomst rechtens mogelijk is. Indien de nationale rechter bevoegd zou zijn om de inhoud van oneerlijke bedingen te herzien, zou de verwezenlijking van het langetermijndoel van artikel 7 in gevaar kunnen komen, aangezien de voor verkopers afschrikkende werking mede daardoor zou worden uitgeschakeld. De TS volgt verder de redenering dat het, nadat een beding oneerlijk is verklaard, evenmin mogelijk is om de overeenkomst aan te vullen met een facultatieve bepaling van nationaal recht omdat het niet gaat om een beding dat nodig was voor het voortbestaan van de overeenkomst.
- 22 Gelet op een en ander gelast de TS schrapping van het oneerlijke verdragingsrentebeding, maar niet van de normale rente. De vraag of de normale rente „redelijk” is ten opzichte van de dienst die daarmee wordt vergoed, is niet aan de orde bij de oneerlijkheidstoetsing indien het rentebeding duidelijk en begrijpelijk is geformuleerd (arresten HvJ EU van 30 april 2014, Kásler en Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, en 26 februari 2015, Matei, C-143/13, EU:C:2015:127) en de rente dient als vergoeding voor het ter beschikking stellen van het geld en door de leningnemer moet worden betaald totdat het geld is terugbetaald (het gaat dus om de voor de dienst te betalen prijs).
- 23 In dit verband benadrukt de TS dat bij leningen gewone rente en verdragingsrente verschillend van aard zijn: de gewone rente is de vergoeding die de leningnemer aan de leninggever betaalt voor het ter beschikking stellen van het geleende bedrag totdat dit wordt terugbetaald, en staat dus rechtstreeks in verband met het doel van de lening, terwijl de verdragingsrente een sanctie is die wordt opgelegd

³ Arresten van 14 juni 2012, Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349, punt 65; 30 mei 2013, Asbeek Brusse en de Man Garabito, C-488/11, EU:C:2013:341, punt 57, en 21 januari 2015, Unicaja Banco en Caixabank, C-482/13, C-484/13, C-485/13 en C-487/13, EU:C:2015:21, punt 28.

als de consument zich niet houdt aan zijn verplichting om binnen de in de overeenkomst genoemde termijnen de kosten van de lening te betalen, en die strekt tot vergoeding van de door de leninggever geleden schade als gevolg van de betalingsachterstand op de lening en tevens beoogt om de leningnemer te ontraden om niet te voldoen aan zijn verplichtingen.

Door andere Spaanse rechters ingediende verzoeken om een prejudiciële beslissing waarin de zienswijze van de TS ter discussie wordt gesteld en door de TS gegeven toelichting bij zijn zienswijze

- 24 Nadat bovengenoemde rechtspraak van de TS was geweest, hebben verschillende Spaanse rechters aan het HvJ EU prejudiciële vragen gesteld waarin de verenigbaarheid van de desbetreffende rechtspraak van de TS met het Unierecht aan de orde is. Een van de bedoelde verzoeken om een prejudiciële beslissing is in behandeling genomen als zaak C-96/16, en de verwijzende rechter verzoekt om de onderhavige zaak gevoegd te behandelen met die zaak. Hieruit blijkt dat er objectief gezien twijfel bestaat over de uitlegging van richtlijn 93/13 en dat het HvJ EU moet worden verzocht om een prejudiciële beslissing.
- 25 De TS verdedigt zijn zienswijze met betrekking tot de genoemde aspecten door te stellen dat met de gehanteerde maatstaf: a) de rechtszekerheid is gewaarborgd door harmonisatie van de in eerste en in tweede aanleg gebruikte uiteenlopende criteria; b) de oneerlijkheid van een verdragingsrentebeding wordt getoetst met inachtneming van de omstandigheden van de overeenkomst, aangezien de grens wordt gesteld aan de hand van de normale rente op de lening (die wordt verhoogd met maximaal 2 %) en de normale rente niet buitensporig hoog kan zijn omdat naar Spaans recht een verbod op woekerrente geldt (onder woekerrente wordt verstaan rente die aanzienlijk meer bedraagt dan de doorsnee-rente en kennelijk onevenredig bezwarend is, gelet op de omstandigheden van de zaak, waarbij het grote risico op wanbetaling dat gepaard gaat met consumentenkrediettransacties die worden verricht zonder degelijke toetsing van de draagkracht van de leningnemer niet kan rechtvaardigen dat een erg hoge rente wordt aangerekend); c) consumenten afdoende worden beschermd tegen oneerlijke bedingen, doordat dergelijke bedingen geen gevolgen hebben; d) gebruikers van algemene voorwaarden worden afgeschrikt om gebruik te maken van oneerlijke verdragingsrentebedingen, aangezien vernietiging leidt tot volledige schrapping van de verdragingsrente; e) een reëel evenwicht wordt hersteld tussen partijen, doordat een beding wordt geschrapt waarmee de leningnemer niet zou hebben ingestemd bij onderhandelingen over de overeenkomst, terwijl de aan de leninggever te betalen vergoeding, die ziet op het doel van de overeenkomst, in stand blijft; f) wordt voorkomen dat degene die aan zijn verplichtingen voldoet slechter wordt behandeld dan iemand die niet aan zijn verplichtingen voldoet, en dat hiermee mogelijk-erwijs in de hand wordt gewerkt dat leningnemers hun verplichtingen niet nakomen omdat bij niet-betaling van normale rente de in gebreke blijvende schuldenaar noch de normale rente noch de toeslag in de vorm van verdragingsrente zou hoeven te betalen, en g) geen sprake is van een met het

■■■■■■■■■■

Unierecht strijdige aanvulling van de overeenkomst, daar de TS niet gelast dat nog steeds verdragingsrente wordt betaald, maar dan op basis van een aanvaardbaar rentepercentage (namelijk de normale rente, verhoogd met 2 %).

Subsidiair voorgelegde derde prejudiciële vraag

- 26 Voor het geval het HvJ EU van oordeel zou zijn dat de rechtspraak van de TS over de gevolgen van het oneerlijk verklaren van een verdragingsrentebeding zich niet verdraagt met het Unierecht, wordt subsidiair de vraag gesteld of de aanpak van bepaalde Spaanse rechters omtrent de aan het oneerlijk verklaren van het verdragingsrentebeding te verbinden gevolgen in overeenstemming is met het Unierecht. Zo zijn sommige rechters van oordeel dat niet alleen de toeslag in de vorm van de verdragingsrente, maar ook de normale rente wordt geschrapt, zodat over de lening geen rente, van welke soort dan ook, meer verschuldigd is zodra de leningnemer niet meer aan zijn verplichtingen voldoet. Andere rechters oordelen dat vanaf dat tijdstip de wettelijke rente dient te worden betaald.
- 27 Wil geen sprake zijn van rechtsonzekerheid mocht het HvJ EU tot het oordeel komen dat de desbetreffende rechtspraak van de TS zich niet verdraagt met het Unierecht, dan dient het HvJ EU aan te geven of een van die oplossingen verenigbaar is met richtlijn 93/13.